ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ՄԵԾԱՑ

ԱՆԻ

Ռ. ԵԿԵՂԵՑԻ, ՓՐԿԻՉ. — Երկրորդ եկեղեցին փրկիչ անուանակոչեալ՝ յարևելից կուսէ կայ մեծի կաթողիկէին: Զամանէ թէպէտ չիք յիշատակ առ մատենագիրս ժամանակին, սակայն յարձանագրաց նորա վկայի շինեալ յԱպլղարիպ մարզպանէ: Տարածութեամբն յոյժ փոքր է քան զմիւսն, բայց այլաձև ճարտարապետութեամբն մասամբ մի 'ի հոյակապ եկեղեցեացն. ձև նորա բոլորշի և 'ի մեծահատոր քարանց, և կաթողիկէն դեռ անկործան: Քարինք հիմանցն նախ կանգնաչափ 'ի վեր 'ի գետնոյն ամենևին բոլորշի, յետ այնորիկ 'ի զանազան կողմանս բաժանին տափարակ երկայնաձև ստուար վիմօք, և առ անկեամբ իւրաքանչիւր սիւնակս ձևացուցեալ նուրբս յեղերաց քարանցն այնոցիկ. և արձանագիրքն ամենայն 'ի վերայ կողմանցն այնոցիկ շուրջանակի: Ներքին կողմն եկեղեցւոյս յութ կիսաբոլորակս բաժանեալ է, և առ անկեամբ իւրաքանչիւր սիւն միակտուր. և 'ի վերնախարսխաց սեանցն այնոցիկ և համօրէն կողմանցն տակաւ ամփոփեալ առ 'ի ներքս 'ի մանեկաձև բոլորակն՝ ապա ամբառնայ 'ի վեր գմբէթն երկայնաձև համանման այլոց եկեղեցեաց, երկոտասան երկայնաձև պատուհանօք շուրջանակի: Դեռ ևս նշմարին յորմունս նորա նկարէն պատկերք: Երկու դրունք են նորա, և աւանդատունք երկու անձուկք և երկայնաձևք առ 'ի ներքս որմոցն՝ որչափ ինչ տարեալ է ստուարութիւն նոցին, զի չելանեն արտաքս քան զբոլորակութիւն եկեղեցւոյն: Ի կէսն անդ բարձրութեան միոյ 'ի կիսաբոլորակացն՝ որ հանդէպ է հարաւայնոյ դրանն, որմ ածեալ ամփոփաձև տեղի յօրինեալ է, քարակերտ ելանելիս ունելով 'ի կողմանէ ընդ մէջ որմոյն մինչև անդր, և անտի մինչև 'ի տանիս եկեղեցւոյն: Տրամագիծ եկեղեցւոյս է $13\frac{6}{10}$ մետր, և կիսաբոլորակացն իւրաքանչիւր $2\frac{8}{10}$, բաց 'ի խորանատեղւոյն՝ որ փոքր մի մեծ է քան զայլսն: Եւ արձանագիրքն այսոքիկ.

✠ 'Ի ՆՁԴ թուականիս ես ապլղարիպ մարզպան եդի հրովարտակ 'ի սմպատա շահանշահի առ կայսրն յունաց միխէլ 'ի կոստանդինուպոլիս եւ շատ ջանիւ եւ մեծածախ գանձիւ բերի մասն 'ի սրբո խաչէն եւ եկեալ կատարեցի զտաճարս զայս եւ զնշանն յուսո կանգնեցի 'ի պսակ հայրենիս ք̃ն եւ եդի լուծ սպասաւորաց եկեղեցւոյս զկիւրակէին աւրն գիշերապաշտաւն առնել մինչեւ 'ի գալուստն ք̃ն եւ քահանա որ մեռանի 'ի սուրբ փրկչիս Խ̃ մի կալցեն յեկեղեցիքդ եւ եթէ

որք 'ի քահանայից եկեղեցւոյս եւ յիմ սպասուցս եւ կամ 'ի
գրենոյս յափշտակէ կամ ծախելով կամ զինչ եւ իցէ պատ-
ճառանաւ եւ կամ զագահութեան զհետ երթա եւ զեկեղե-
ցւոյս մուտքս խորէ եւ սբ փրկչիս 'ի պէտս ոչ անցուցանէ 'ի
յԺԸ հայրապետացն նզովեալ լիցի եւ որ զգրգոր երեցու որ-
դիքս յեկեղեցպանութենէ հանէ կրկին անիծիցդ պարտա-
կան լիցի իսկ կատարիչ գրիս աւրհնեալ լիցի ։ զգէորգ
գրիչ յիշեսջիք 'ի տէր ։

✠ յամս մծապատիւ եւ հոգեւոր տն պետրոսի հայոց կա-
թողիկոսի եւ 'ի թագաւորութեան սմպատա որդւոյ գագկա
շահանշահի 'ի ՆՁԵ թուականիս ես ապլղարիպ մարզպան
որդի գրիգորո իշխանի եւ թոռն ապուղամրի եւ եղբայր վա-
հրամա եւ վասակա շինեցի զսբ փրկիչս 'ի մայրաքաղաքս յա-
նի շատ ջանիւ եւ մեծամեծախ գանձիւ եւ գնեցի հալալ ըն-
չից իմոց կուղպականի ։ գ ։ եւ ձի ... եւ այգի եւ հողեար
եւ ետու 'ի սբ փրկիչս եւ ... րեցի ոսկւով եւ արծաթւով
եւ ակամբք պատուականաւք եւ ետու աւետարան եւ տաւ-
նական եւ նո ... ին եւ նոր կտակարանաւք եւ կանգնեցի
միլ աւ ... րկչիս արդ եթէ ոք 'ի մեծաց կամ 'ի փոքունց ...
ասուցս եւ կամ յայլ իրացս որ ետու եւ յափշտ ... խափան
լիցի յԺԸ հայրապետացն նզովեալ լիցի ... ց իմոց յաշխար-
հէս եդի լուծ 'ի վերայ սպասաւորաց ե ... զվարդեվառին
խ ունեմ անխափան կատարել մին ... տն քն ընդ նմին եւ
զ ... դւո գագկա սմպատա շահանշահի ։

'ի ՆՁԵ թուականիս հայոց եւ 'ի մեծափառ թագաւորու-
թեանս հզաւր եւ տիեզերակալ սմբատա որդւո գագկա հայ-
ոց եւ վրաց շահայնշահի կամ եղեւ ինձ տն պետրոսի հայոց
կաթողիկոսի տալ զայգին մշնկի (կամ աշնկի) որ 'ի մեր կոր-
դո արկած էր քնասէր մարզպանին ապլղարիպա որդւո գրի-
գորո պալհաւունո վասն առաւել սիրոյն եւ երախտեացն զոր
ծառաեալ էր զսբ լուսաւորչի աթոռս արդ տուաք որմով

եւ ծառովք պտղաբերովք եւ անպտղաւք եւ խոտադեմնովք եւ Գ̃ աւր ջուր ազատ 'ի խալաէ եւ 'ի գեղջէ յամենայն հասուց եւ գրեցաք մեծաւ հաստատութեամբ զկտակս զայս իսկ նա ընծաեաց յիւր շինեալ եկեղեցիս 'ի ս̃բ փրկիչս բաժակի վասն փրկական խորհրդոյն յիշատակ հոգւո իւրո արդ եթէ ոք զապարանսդ զոր շինեալ է ապլղարիպա առ ս̃բ փրկչիս աւ կամ զոր ինչ տուեալ է 'ի պէտս եկեղեցոյդ եւ որոշէ ոք եւ կամ յապարանսդ բնակի եւ զեկեղեցոյդ հոգսդ զոր ինչ պիտո լինի եւ երկեւղիւ ա̃յ ոչ հոգա 'ի սուրբ լուսաւորչէն եւ 'ի նորին աթոռակալացն մինչեւ ցմեզ յամենեցուն նզովեալ լիցի իսկ կատարիչ գրոյս աւրհնեալ լիցի .

✠ 'ի ՆՂԹ 'ի հայրապետութեան տեառն պետրոսի հայոց կաթողիկոսի եւ թագաւորութեանն սմբատա որդւո գագկա շահանշահի ես քրիստափոր ծառա ա̃յ ապաւինել յողորմութիւնն ա̃յ եւ 'ի ս̃բ փրկիչս ետու զիմ գանձագին հայրենիքս Է̃ տուն 'ի ս̃բ փրկիչս վասն մեղաց իմոց թողութեան եւ հոգւո փրկութեան եւ պարտին քահանայք ս̃բ փրկչիս յամէն ամի 'ի չորս եկեղեցիքս յեկեղեցին Ղ̃ աւր ժամ առնել անխափան մինչեւ 'ի գալուստն ք̃ի արդ եթէ ոք յիմոց կամ աւտար ոք հակառակ հոգւո իմ յայտնեսցի եւ զարձագրեալդ անփոյթ առնէ եւ իմ տներոյս յափշտակէ դատապարտեալ եղիցի 'ի ք̃է եւ մեղաց իմոց պարտական լիցի 'ի գալստեանն ք̃ի եւ անէծս մշտնջենականս ժառանգեսցէ իսկ կատարիչ գրիս աւրհնեսցի .

✠ ՆՂԹ ես շահիկս եւ իմ որդիս վարդս տուաք զմեր կորդո շինած տունս եւ զբակս 'ի ս̃բ փրկիչս եւ 'ի ս̃բ յոհաննէսն յիշատակի .

յամս ա̃ծապատիւ եւ հոգեւոր տ̃ն բարսղի հայոց կաթողիկոսի եւ յամիրապետութեանն բարխանուն սուլդանի որդի ամիր մահմուտի թոռն մանուչէի ։ յամի ։ ՌԻԲ ։ թու ։ արդ ես

տրդատ քահանա որդի սոսթինիս քահանայի թոռն գէորգա աւագ երէցս արձոյ եւ զուգակից իմ խուշուշ աղախին քի յուսալով յողորմութիւն ՝ի շինեցաք վերսին զմեր գանձագին հայրենիքս զ՝ոբ փրկիչս շատ աշխատութեամբ եւ նորոգեցաք յառաջին պայծառութիւնն ոչ ունելով զոք աւգնական այլ միայն զբաւականն յամենայնի որով կարողացաք եւ կատարեցաք այդ եւ ընծայաբեր եղաք ՝ի սա ՝ի սորին շընորհէ շնորհս զնորս հնոմն ՝ն ծագիծ պատգամաւ նա եւ լեզարդս սպասուց ՝ի քառեսին խորանն որք կանխեցին հանին ՝ի սեղան զարդարեւ ուխտեալ զհաճելին կամացն հաւր պատարագ շինեցաք սմա ժամատունս ամարանոց եւ ձմերանոց եւ ՝ի կեանս մեր պաշտեցաք ՝ի սմա զեկաւորս ՝ն ավաղս հայց արդ ես տրդատ երէց եւ լծակից իմ խուշուշ ՝ի մեր հայրենի ժառանգութենց ՝ի սպաս պիտոյց հայի եւ գինւոյ տուաք ջորս այգի յարուն զսաղար եւ զշլիկն եւ զկովրածն եւ բլար խաչկայն եւ ՝ի տուն եկեղեցւոյն դիմաց մեծ արտք եխենցն ՝ն կապնով մին ՝ի մեքէսն ՝ի ջրփողին բեխենցն այս է ՝ի պլպղի արդ ընդ այսր աշխատութեան եւ պարգեւի պարտին ժառանգորդքն զկնի մեր կատարել ամենայն ամ։ խ։ մի ՝ի սրբդատա ՝ի տիկին խուշուշին եւ։ բ։ սարգսկանն որդո սողոմոնի անխափան կատարել զյիշատակս մեր մինչեւ ցծագումն որդւոյն ՝ա եւ մի ոք իշխեսցէ շորթել յարդեանցս հաստատելոց ՝ի սուրբ փրկէս ապա թէ ոք զատուսցէ և որոշեսցէ զյիշատակս մեր եւ ինքն որոշեսցի ՝ի փառաց որդւոյն ՝ա յԺ՝ըլիցն նզովեալ եղիցի ՝ի մահ եւ ՝ի կեանք կատարիչք գրոյս աւրհնեալ եղիցին ամէն։

՝ի թուականս։ ՉԽ։ ես միխթար որդի շերասցի որդի զուսի միսալուքենց ՝ոբ նշանս եւ ՝ի ՝ոբ ամենափրկիչս եւ բերի զանգականիս եւ շինեցի զանկակատունս ՝ի հալալ արդենց իմոց որք զվարձանէք ՝ի ձայնից սորա ասացէք տ՝ր ՝ն ողորմեա միխթարա եւ ծնողաց իւրոց սպասաւոր սորա m մատուցէ պատարագ։ ՝ա։ ՝ոբ գրի։

Թվ. ՋՂԱ. շնորհիւ եւ ողորմութեամբ բարերար եւ մարդասիրին ո̃յ ես աթապակ վարհամ որդի իւանէի որդուն մեծին եւ հզաւրին զաքարիաի վերստին նորոգեցի զկումբէթ ո̃բ փրկչիս վասն երկար կենդանութեան իմոյ եւ յիշատակ մեզ եւ նախնեց մերոց ⊙ աւր ես վասիլս որդի գրիգորո առաքեցա պատրոնին հրամանաւն աթաբակ վարհամա եւ եկել կատարեցի մեծ ջանիւ եւ աշխատութեամբ զհրամանելս ինձ եւ սպասաւորք ո̃բ փրկչիս ընձա մատուցին մեզ զվարդավառին կիրակէն է պատարագ.

ՀԱՆԴԷՍ

Հարցաքննութեան և Պարգևաբաշխութեան աշակերտաց Ռափ. վարժարանի։

Կրօնք, ուսումն և արուեստ, տկար մարդկութեան երեք նեցուկները, մանաւանդ թէ ըսել մանկական սրտից առաջին և յարատև բաղձանքներն են ամենայն յառաջադէմ ազգաց մէջ։ Մինչ կրօնք ծնողաց միջնորդութեամբ պահ առ պահ մատաղ միտքերն 'ի խորս ճշմարտութեան կը ջանան մխել, ո՞վ կրնայ ժխտել թէ անոր ձայնին միշտ անվրէպ ունկնդիր ըլլալու համար պէտք է մտաց ըմբռնողութիւնն ու սրտից զգացմունքն ալ պատրաստել ժիր և ինքնանուէր դաստիարակաց ձեռքով, փոխանակ Արարչին սիրոյ՝ մխիթարութեան անփակ գիրկ մը բաց ցուցընելով տկներև անոնց հոգւոյն աչացը, և գոգցես աստուածեղէն լոյս մը սփռելով իրենց նորուսումն մտացը վրայ, զանազան գեղեցկութեամբ գիտութեանց զմայլեցնելով առ սուրբ և գերագոյն վախճան, և գործունեայ եռանդեամբ ըստ չափու կարողութեան՝ մարդկային արուեստի հրաշալիքներ հնարելու կամ կերտելու պատճառ ըլլալ իրենց։ Այս երեք կէտերն պատշաճապէս և անմոլար կերպով իրարու հետ կապակցելուն, և միմեանց օգնական ու դիւրացուցիչ ընելուն վրայ է միանգամայն կատարեալ դաստիարակութեան հրահանգը։ Աքանչելի պայման մը որ ունի կրթութիւնը. մարդկութեան անհաւասար տարրերը՝ զհոգի և ըզմարմին մէկմէկու մէջ հաշտ պահել և առ գերբնական օրէնս հնազանդեցնել. միով բանիւ կենաց անկանոն երգը բարեյարմար ղուղել ըստ այլ և այլ աստիճանաց կրից, միշտ կանոն ուղղութեան՝ զԱստուած, և առաքինութեան՝ բարուց բարոյականը բռնելով, յորում է ճշմարիտ ճարտարութիւն մարդկութեան. և այն լծորդութիւնն ու միաբանութիւնն որ ունին ընդհանուր մասունք տիեզերաց իրենց շղթայակապ կարգաւորութեանը մէջ ըստ կարելւոյն ծանօթացնելու ժամանակ, համագոյից կամ հողագնտոյս մանրանկար՝ մեր մարդկութեան պզտիկ աշխարհքին հրաշալի շաղկապմանն և ստոյգ նպատակին հասու ընել զիրենք։

Այս խորհրդածութիւններս սովորականէն աւելի ազդեց մեր վրայ այս տարուոյս Ռափ. վարժարանին պարգևաբաշխութեան հանդիսաւոր օրը։ Գործվանօք լեցուեցանք մենք ալ աշակերտաց անկեղծ սրտիցն ու կրթութեանը թարգման այլ և այլ ընթերցուածքներ լսած ժամանակնիս. խումբ մը եռանդուն պատանեաց տեսնելով առջևնիս, որոնք զմայլմամբ իրենց վիճակին բաղդը ճանչցած ըլլալնին երեսի և շրթանց շնորհապարտ երախտագիտութեամբն արտայայտելէն վեր-